

21. Radziejowski J. Komunistyczna partia Zachodniej Ukrainy 1919–1929. Węzłowe problemy ideologiczne / J. Radziejowski. – Kraków: Wydaw. Literackie, 1976 – 266 s.

22. Tajemnica świętojurska // Gazeta Lwowska. – Lwów. – 1921. – 6 listopada. – S.4.

References

1. Varhatiuk P. Rosiis'ka revoliutsiina sotsial–demokratiia i revoliutsiiniy ruch na zakhidnoukrains'kykh zemliakh / Aktual'ni problemy istorii KPZU. Do 70–richchia stvorennia partii. – L'viv: Svit, 1990. – 321 s.

2. Halushko Y. Narisy istorii ideolohichnoi ta orhanizatsiinoi diial'nos'tsi KPZU v 1919–1928 rr. / Y. Halushko. – Lviv: Vydavnytstvo L'viv's'koho universytetu, 1965. – 261 s.

3. Zhernokleiev O. Ukrains'ka sotsial–demokratiia v Halychyni: narys istorii (1899–1918) / O. Zhernokleiev. – Vyd. 2–e, dop. – K.: Osnovni tsinnosti, 2000. – 168 s.

4. Karpenko O. Do pytannia pro utvorennia KPZU / O. Karpenko // Ukrains'kyi istorychnyi zhurnal. – 1989. – №2. – S.63–70.

5. Panchuk M. «Bili pliamy» heroichnoho litopysu: Iz istorii Kom. Partii Zakh. Ukrainy / M. Panchuk. – K.: Politydav Ukrainy, 1989. – 131 s.

6. Tsentral'nyi derzhavnyi arkhiv hromads'kykh obiednan' Ukrainy. – F.6. – Op.1. – Spr.8. – 192 ark.

7. Tam samo. – Spr.15. – 242 ark.

8. Tam samo. – Spr.19. – 17 ark.

9. Tam samo. – Spr.22. – 74 ark.

10. Tam samo. – Spr.62. – 298 ark.

11. Archiwum Akt Nowych (dali – AAN). – 151. – VII–1. t. 2. – 41 k.

12. AAN. – 151. – VII–1. t. 3. – 71 k.

13. AAN. – 165. – V–118. – 17 k.

14. AAN. – 165. – V–129. – 1 k.

15. AAN. – 165. – V–132. – 6 k.

16. Aresztowanie agitatorów komunistycznych we Lwowie // Gazeta Lwowska. – Lwów. – 1921. – 9 czerwca. – S.2–3.

17. Bolszewicki kongres w katedrze św. Jura // Gazeta Lwowska. – Lwów. – 1921. – 1 listopada. – S.2.

18. Iwański G. Z dziejów Komunistycznej Partii Galicji Wschodniej // Z pola walki. Kwartalnik poświęcony dziejom ruchu robotniczego. – Warszawa: Książka i Wiedza, 1967. – №4. – S.25–52.

19. Komunisci. Wspomnienia o Komunistycznej Partii Polski / Zakład Historii Partii przy KC PZPR; [kol. red.: Leonard Borkowicz et al.]. – Warszawa: Książka i Wiedza, 1969. – 654 s.

20. Kozyna W. Działalność kierownictwa resortu spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej w czasie konfliktu polsko–bolszewickiego: luty 1919–październik 1920 / Rok 1920: wojna i polityka / pod red. Mirosława Szumiły. – Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie–Sklodowskiej, 2011. – 178 s.

21. Radziejowski J. Komunistyczna partia Zachodniej Ukrainy 1919–1929. Węzłowe problemy ideologiczne / J. Radziejowski. – Kraków: Wydaw. Literackie, 1976 – 266 s.

22. Tajemnica świętojurska // Gazeta Lwowska. – Lwów. – 1921. – 6 listopada. – S.4.

Pyrig M. I., graduate student of the department of contemporary history of Ukraine them M. Hrushevsky, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), mariannapyrig@gmail.com

Problems of setting of Ukrainian organized left radical movement in Poland (1919–1923)

The first stage of development and activity of Ukrainian left radical movement in interwar Poland is analyzed. On the basis of the research which covers a wide set of archival materials, the main problems of formation of the Communist Party in Western Ukraine in the early 1920s are identified and described.

Keywords: left radical movement, KPSH, KRPP, Ukrainian western lands, national communism, St. George process.

Pyrig M. I., аспирантка кафедри нової історії України ім. Михайла Грушевського, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), mariannapyrig@gmail.com

Проблеми становлення організованого українського леворадикального руху в Польщі (1919–1923 гг.)

Анализируется первый этап развития и деятельности украинского леворадикального движения в межвоенной Польше. На основе исследования широкого комплекса архивных материалов выявлены и охарактеризованы главные проблемы становления коммунистической партии на западноукраинских землях в начале 1920–х гг.

Ключевые слова: леворадикальное движение, КПСГ, КРПП, западноукраинские земли, национал–коммунизм, святоюрский процесс.

* * *

УДК 94(477.82–2+438–2)«1921/1939»:792

Крамар Ю. В., доктор історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії, Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки (Україна, Луцьк), yurakramar@i.ua

КУЛЬТУРНО–МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ МІЖВОЄННОГО ЛУЦЬКА

Висвітлено культурне, мистецьке, освітнє життя міжвоєнного Луцька. Після входження Західної Волині до складу Польщі місто набуло статусу воєводського. Показано, що у 1920–1930–і рр. влада намагалась перетворити його на важливий осередок польської культури на Волині. У зв'язку з цим уряд приділяв пріоритетну роль розбудові польського шкільництва в краї. До кінця 1930–х рр. цей тип шкіл став домінуючим в структурі початкових і середніх навчальних закладів міста. Велика роль приділялась популяризації польського театального, музичного, художнього мистецтва. Водночас підкреслено, що міжвоєнний Луцьк був багатонаціональним містом, де, окрім поляків та українців проживали євреї, чехи, німці, росіяни. Діяльність культурно–освітніх закладів, мистецьких колективів національних меншин яскраво доповнювала культурну палітру міста 1920–1930–х рр. Найбільш яскравою формою їх національного самовираження став театр і музичне мистецтво.

Ключові слова: Волинь, Луцьк, культурне життя, шкільництво, театр, музика, товариство.

Період 1921–1939 рр. є надзвичайно складним і суперечливим у розвитку освітнього, мистецького, культурного життя населення Західної Волині. На культурно–мистецькі процеси Волині великий вплив справляв суспільно–політичний фактор. В основу національної політики Другої Речі Посполитої, до складу якої у міжвоєнний період входили й західноволинські землі була покладена концепція національно–державної асиміляції непольських народів. Ця політика передбачала, що асиміляція непольського населення, в тому числі українців, буде здійснюватись шляхом природного впливу польської культури. На практиці це означало глибоке проникнення польських впливів у культурне середовище національних меншин, які проживали на Волині, в т.ч. і в Луцьку.

Зауважимо, що останнім часом почали з'являтися окремі публікації, у яких розкриваються проблеми культурно–мистецького життя краю у міжвоєнний період. Серед них назвемо роботи М. Кучерепи [1], С. Степанюк [2], М. Філіпович [3], Б. Савчука [4], П. Шиманського [5] та ін. Однак, ці розвідки присвячені переважно діяльності українських культурно–освітніх товариств, які діяли на Волині. Водночас, культурне, освітнє, мистецьке життя представників інших національностей, котрі проживали в міжвоєнному Луцьку (поляків, євреїв, чехів, росіян) у науковій літературі представлено недостатньо.

Мета запропонованої статті – показати зміни, які відбувалися у культурно–мистецькому середовищі Луцька в умовах перебування у складі Польщі, простежити роль представників національних меншин у формуванні культурної палітри міста 1920–1930–х рр.

Входження Західної Волині до складу Польської держави помітно вплинуло на характер етнодемографічних процесів у краї. Відбулось воно і на становіщі міст, в т.ч. Луцька, який набув статусу воєводського центру. Згідно офіційного перепису населення чисельність мешканців Луцька станом на 1921 р. складала 21 157 осіб [6, s. 30]. У 1931 р. цей показник зріс до 35 554 осіб [7, s. 27]. Загальний приріст населення Луцька у період 1921–1931 рр. був одним із найвищих серед міст східних воєводств Другої Речі Посполитої і становив 68,05% [8, с. 149].

Національний склад населення міжвоєнного Луцька був досить строкатим. Переважаючи більшість мешканців

міста, за даними 1921 р складали євреї – 13 990 осіб, що становило 66% загальної кількості жителів міста [9, s. 17]. Другою за чисельністю національною групою були поляки (4 613 осіб або 22% загалу мешканців). Зауважимо, що в 1920–1930–х рр. населення міста зростало переважно за рахунок жителів польської національності. У 1939 р. їх налічувалося вже 15 738 осіб або 36% відсотків містян [10, s. 2]. Українців у Луцьку на початку 1920–х польська статистика зафіксувала 2892 особи (11% мешканців) [11, арк. 71зв]. Українське населення Луцька проживало переважно на околицях міста. Невелику частку мешканців міжвоєнного Луцька складали росіяни (2,1% жителів), німці (1,2%), чехи (0,7%), представники інших національних груп [11, арк. 71зв]. Таке співвідношення національних груп населення міста зберігалось упродовж всього міжвоєнного періоду.

У комплексі завдань національно–культурного життя Волині, які потребували вирішення новою польською владою чільне місце посідала організація шкільництва в середовищі національних меншин. За рівнем освіченості населення Волинське воєводство було одним з найвідсталіших у державі. За даними перепису 1921 р. 75% волинян не мали навіть початкової освіти. В містах частка неписьменних була удвічі меншою, ніж у селах. Однак навіть у Луцьку відсоток осіб що не вмiли читати й писати на початку 1920–х рр. сягав 36,5% [6, s. 30–31].

Система освіти Другої Речі Посполитої охоплювала дошкільні, загальноосвітні, середні, професійні та вищі навчальні заклади. Вони були як державними, так і приватними. Зауважимо, що кількість навчальних закладів в Луцьку упродовж міжвоєнного періоду поступово зростала. Так, якщо в 1921 р. в місті діяв лише один заклад дошкільної освіти [12, арк. 299–301], то в 1932 р. їх налічувалося вже п'ять [13, арк. 26–30]. Загальноосвітні і фахових початкових шкіл у Луцьку в 1922 р. діяло чотири [14, арк. 12], а в 1925 р. їхня кількість зросла до восьми (дві польськомовні, дві україномовні, дві професійні (чоловіча та жіноча) польські та дві школи для дітей юдейського віросповідання). У них навчалося 1707 учнів, працювало 66 вчителів [15, s. 186].

Істотні зміни в освіті Волинського воєводства, спрямовані на обмеження освітніх можливостей українців, сталися після впровадження у 1924 р. закону про шкільництво, відомого як «закон Грабського» [16]. Основними типами державних шкіл на змішаних за національним складом населення територіях визначались єдина польська, а також двомовна (утраквістична) школи. Протягом лише одного року (1925/1926 н. р.) влада закрила на Волині 301 школу з українською мовою викладання, тоді як кількість двомовних навчальних закладів зросла з 94 до 366 [17, s. 54]. На Волині, в тому числі у Луцьку, не залишилися жодної україномовної державної початкової школи.

З поміж шести середніх навчальних закладів, які діяли у міжвоєнному Луцьку лише в одній навчання проводилося українською мовою. Українська гімназія в Луцьку була однією з трьох приватних середніх навчальних закладів на Волині з українською мовою викладання. Від 1931–го до 1939 р. цей навчальний заклад мав назву «Луцька приватна українська гімназія товариства імені Лесі Українки». Контингент учнів гімназії не міг перевищувати 250 осіб (обмеження кількості учнів встановила влада). Учні

походили переважно з українських родин, які мешкали на околицях міста.

Серед навчальних закладів Луцька з польською мовою викладання виділялася державна гімназія ім. Т. Костюшко. У 1922/23 н. р. у восьми класах гімназії навчалось 267 хлопців та 145 дівчат [18, арк. бзв]. Переважну більшість учнів гімназії складала молодь польської національності. Навчання в гімназії відбувалося польською мовою, щоправда, українська мова вивчалася тут як окремий предмет. До числа кращих середніх шкіл Волині у міжвоєнний період належала й Луцька приватна гімназія ім. Гуго Коллонтая.

Окрім українських і польських шкіл, помітне місце в структурі початкового і середнього шкільництва Луцька займали єврейські, чеські та німецькі навчальні заклади. Важливу роль у житті єврейської громади міста відіграло культурно–освітнє «Тарбут», що опікувалося діяльністю приватної гімназії у Луцьку. Під патронатом «Тарбута» перебувало також 50 початкових шкіл, викладання в яких проходилося на івриті [19, арк. 26]. У міжвоєнний період у Луцьку діяло Російське товариство добродчинності. Під його патронатом перебувала одна з російськомовних гімназій міста, в якій станом на 1925 р. навчалось 466 учнів [15, s. 186]. Кошти на підтримку російського шкільництва члени товариства збирали під час благодійних акцій. В Луцьку діяла також двокласна приватна початкова школа для німецьких дітей, яка перебувала на утриманні Колегіуму Євангельсько–Аугсбурзької церкви. У 1932/1933 н. р. в ній навчалось 70 дітей німецької національності. Школа була важливим осередком духовного життя волинських німців упродовж всього міжвоєнного періоду.

Поширенням освіти серед чеського населення міста займалася заснована в 1923 р. у Луцьку громадсько–культурна організація «Чеська матица шкільна» (далі: ЧМШ). У 1929 р. ЧМШ утримувала на Волині 11 шкіл [20, арк. 81]. Важливою подією в історії чеського громади Луцька стало заснування в місті чеськомовної школи. Перший навчальний рік у школі розпочався 3 січня 1929 р. Тоді в ній навчалось лише 15 учнів 1–3 класів. Це були здебільшого діти із чеських сімей, які проживали в Луцьку та найближчих околицях. Кожного наступного року кількість учнів і класів зростала. Так, у 1933/34 н. р. у школі функціонувало вже шість класів, у яких налічувалося 74 учні [21, с. 97]. Починаючи з 1934/35 н. р., чеській школі в Луцьку було надано статус вищого типу початкового навчального закладу, який давав повну семирічну освіту. В цей час у ній навчалось 132 учні.

Упродовж 1930–х рр. діяльність уряду й місцевої влади була спрямована на поступову ліквідацію шкіл, у яких навчання велося національними мовами – українською, єврейською (іврит чи ідиш), німецькою, чеською та створення на їх місці двомовних (білінгвістичних) і польськомовних шкіл. Саме такі школи упродовж 1930–х рр. стали панівними у структурі початкової й середньої освіти на Волині.

Невід'ємною частиною культурного простору населення міжвоєнного Луцька було мистецьке життя. Упродовж 1920–1930–х рр. тут активно розвиваються театр, музика, образотворче мистецтво та література, пам'яткоохоронна й музейна справи.

Найпопулярнішим видом мистецтва в цей період залишався театр. Уже на початку 1920–х рр. на Волині

активно розвивався польський аматорський театральний рух. У 1923 р. в Луцьку за ініціативи місцевих поляків було створено Товариство любителів сцени і музики [22, s. 130]. Ця напівпрофесійна театральна група, якою керував Владзімеж Гарльовський, здійснювала досить амбітні театральні проби. Колектив запрошував для постановки вистав навіть професійних режисерів.

У 1924 р. магістрат Луцька ухвалив рішення про заснування в місті театру – першої стаціонарної польської сцени на Волині. Відкриття Луцького міського театру імені Ю. Словацького відбулося 15 листопада 1924 р. [23, s. 6]. Ініціатором створення театру став президент м. Луцька Болеслав Зелінський. Репертуар театру складався із творів польських та світових класиків. Театральна труппа налічувала 20 осіб, серед яких були актори, відомі в театральних колах Польщі. Щоправда перша у Луцьку польська професійна сцена проіснувала недовго. Від початку свого існування театр стикнувся із значними фінансовими труднощами. По завершенню другого театального сезону в травні 1926 р. загальна сума боргів театру становила 45 тис. злотих. Тому магістрат Луцька 24 червня 1926 р. прийняв рішення про його закриття. Польський театр у Луцьку відновив свою діяльність лише у вересні 1931 р. під назвою Волинський театр ім. Юліуша Словацького [24, арк. 21]. З того часу він діяв безперервно до кінця червня 1939 р., тобто дев'ять театральних сезонів.

У 1930–х рр. спостерігався швидкий розвій польського музичного мистецтва на західноволинських землях. Його головними осередками були Луцьк, Кременець та Рівне. Найбільший успіх мали виступи приїжджих артистів, відомих не лише в Польщі, а й далеко за її межами. Серед співаків, котрі гастролювали в Луцьку, були справжні зірки тогочасної польської музики, серед них: Казимир Чекотовський (баритон), Аньєла Шлемінська (сопрано), Яніна Саріуш–Бельська (лірично–драматичне сопрано), Тадеуш Беваль (перший тенор Варшавської опери), Станіслава Корвін–Шимановська (сопрано).

Незалежно від виступів варшавських артистів на Волині розвивалося й місцеве музичне життя. У Луцьку організацією музичного руху активно займалася музична секція Волинського товариства поширення театральної культури, створена в 1935 р. [25, арк. 13в]. На її базі в 1937 р. було засновано Волинське музичне товариство. За фінансової підтримки останнього в Луцьку відкрито музичну школу імені Ф. Шопена.

У культурно–мистецькому житті українського населення Луцька важливу роль відіграло товариство «Просвіта». Воно здійснювало велику роботу зі створення на території воєводства українських мистецьких колективів – музичних, театральних, художніх, хореографічних. Так саме луцька «Просвіта» була ініціатором створення хореографічного колективу на чолі з відомим балетмейстером В. Авраменком. Під його керівництвом в Луцьку у 1922–1923 рр. діяла школа танцю, в якій навчалось понад 40 осіб [3, с. 119]. З концертними програмами артисти цього колективу виїздили у найвіддаленіші куточки Волині.

Одним з найбільш вагомих напрямків роботи луцької «Просвіти» була театральна діяльність. У Луцьку діяла музично–драматична секція товариства, яка мала характер аматорського театального гуртка. Про його активну діяльність свідчить хоча б той факт, що упродовж 1923 р. зусиллями просвітян було здійснено постановку 37 вистав.

Вони відбувалися у приміщенні луцької «Просвіти» або в театрі Кронштейна.

Активізації українського аматорського театального руху на Волині сприяло створення 31 січня 1927 р. при Луцькій повітовій «Просвіті» «Товариства українських артистів». У репертуарі колективу були такі вистави, як «Наталка Полтавка», «Сватання на Гончарівці», «Майська ніч», «Жидівка вихрестка» та ін.

Важливою подією громадсько–культурного життя Луцька стало створення професійного постійно діючого українського театру. Історія Волинського українського театру (далі: ВУТ) розпочинається у 1928 р. з часу приїзду до Луцька Миколи Певного, у минулому актора Московського Художнього, а пізніше Київського Державного Європейського театру, вихованця М. Саксаганського. В Луцьку він організував аматорський драматичний гурток, на базі якого згодом постав Волинський український театр [26, арк. 52]. До складу труппи театру, яка налічувала понад тридцять чоловік входили талановиті актори – Н. Певна, П. Куліш, М. Лісовикова, О. Неделко, Ю. Шафарчук, П. Зботанів та ін. Основу репертуару театру склали твори корифеїв українського театру М. Садовського, І. Карпенка–Карого, М. Кропивницького та ін.

Важливу роль в культурно–мистецькому житті міжвоєнного Луцька відіграв заснований у 1929 р. український клуб «Рідна хата». Він став осередком, який об'єднував митців і мистецькі колективи різного спрямування. Центральною в діяльності клубу «Рідна Хата» в Луцьку була організація хорів. До цієї справи заохочувались кращі представники місцевої інтелігенції. Так, на посаду диригента хору «Рідної Хати» в Луцьку було запрошено професійного волинського композитора М. Тележинського – одного з корифеїв «музичного ренесансу» міжвоєнної Волині.

Різнобарвним було культурно–мистецьке життя єврейської громади Луцька. Його осередками виступали культурно–освітні, мистецькі та добродійні товариства. Це, зокрема, Товариство допомоги бідним та хворим євреям «Лінас Хацедек», культурно–освітні товариства «Тарбут», «Культур–ліга», «Фрейхейт», єврейське мистецьке товариство «Мистецтво і сцена», молодіжна організація «Гекалюц піонер» («Hechaluc–Pionier»), єврейське товариство «Сцена і освіта» та ін. Члени цих товариств організували в Луцьку та інших містах Волині постановки вистав за п'єсами єврейських авторів, концерти, а зароблені кошти направляли на благодійні цілі. Театральні вистави, музичні концерти в Луцьку також влаштовувались Російським добродійним товариством, організацією «Чеська шкільна матица», Чеським клубом, тощо.

Невід'ємною частиною культурного простору міжвоєнної Волині було літературне життя. Щоправда воно не відзначалося великою активністю. У Луцьку довший час не існувало навіть постійного літературного осередку, хоча вірші та проза місцевих поетів, письменників часто публікувалися на шпальтах місцевої преси.

У 1932 р. за ініціативи воєводи Г. Юзевського в Луцьку почав виходити регіональний інформаційно–мистецький тижневик «Wołyń». До його редагування у 1937 р. воєвода особисто запросив польського письменника, поета, публіциста Юзефа Лободовського, відомого своїми проукраїнськими поглядами. Українська

тематика була однією із провідних тем його літературної й публіцистичної творчості. В регулярному літературному додатку до тижневика «Wołyń» друкувалися твори польських митців, котрі походили з Волині, а також твори на волинську тематику [22, s. 155]. На сторінках тижневика вміщувалися також поетичні та прозові твори українських авторів – класиків і сучасників (Л. Українки, Н. Лівичко–Холодної, Є. Маланюка та ін.), переклади яких на польську мову здійснював Ю. Лободовський, пропагуючи в такий спосіб ідею польсько–українського порозуміння.

Помітним явищем літературного життя Волині стала поява в середині 30–х рр. літературної групи «Wołyń», що діяла під патронатом Ю. Лободовського. Її членами були молоді волинські митці Чеслав Янчарський, Владислав Мільчарек, Вацлав Іванюк, Зигмунт Румель та ін. Свої твори вони щоквартально публікували в поетичній колонці тижневика «Zycie Katolickie».

Окремою сторінкою культурно–мистецького життя міжвоєнної Волині є діяльність наукових та громадських установ, які здійснювали краєзнавчі дослідження для виявлення та охорони історико–культурних пам'яток. Вагому роль у вивченні минулого Західної Волині, збереженні її культурної спадщини відіграло *Волинське товариство краєзнавців і опіки над пам'ятками старовини*, яке було засноване 1927 р. в Луцьку з ініціативи інженера Франца Ксенжопольського [27, с. 22]. У різні роки товариство налічувало від 200 до 300 членів, які об'єднувалися у секції: краєзнавчу, музейну, природоохоронну, туристичну та ін.

Завдяки старанням товариства 16 червня 1929 р. в Луцьку було відкрито регіональний Волинський музей. У відкритті музею взяв участь президент Речі Посполитої Ігнацій Мосцицький [28, с. 1–2]. Серед засновників Волинського музею були відомі дослідники природи та історії волинського краю: громадський діяч, історик і педагог Якуб Гофман, лікар Адам Войнич, історик мистецтва і реставратор Збігнев Ревський, історик і бібліотекар Юліан Нець, а також етнограф і музеолог Олександр Прусевич, який став першим директором новоствореного музею.

Своє головне завдання Волинський музей вбачав у вивченні та збереженні пам'яток історико–культурної, природничої спадщини Західної Волині, популяризації старожитностей регіону. У 1938 р. в чотирьох відділах музею – природи, доісторичного минулого, мистецтва та етнографії – налічувалося понад дев'ять тисяч експонатів. У музеї періодично влаштовувалися виставки художників, фотомитців, майстрів художньої графіки тощо. Так, у червні 1935 р. в приміщенні Волинського музею відбулася виставка, на якій були представлені кращі твори українських митців образотворчого мистецтва міжвоєнного двадцятиліття [29, с. 13]. Її ініціаторами стали члени варшавського *гуртка «Спокій»*, який у 1927 р. створили воляниани – студенти варшавської школи образотворчого мистецтва. Упродовж 11 років (1927–1938 рр.) його члени організували 13 мистецьких виставок у Варшаві, дві з них (пересувні) на Волині. Неодноразово молоді художники Н. Хасевич, М. Букатевич, П. Мегик та інші брали участь у виставках Асоціації незалежних українських митців у Львові та української графіки в Празі й Берліні [29, с. 12].

Отож, культурно–мистецьке життя міжвоєнного Луцька було насичене багатьма яскравими подіями. Місто було

справжнім осередком музичного і театрального мистецтва, освітнім і науково–краєзнавчим центром воєводства. Не дивлячись на певні обмеження, які чинились польською владою у розвитку культури національних меншин, Луцьк у 1920–1930–і рр. залишався центром, де органічно поєднувалися, співіснували та збагачували одна одну різні культури – українська, польська, єврейська, російська, чеська, німецька тощо. Діяльність культурно–освітніх закладів, театральних, музичних колективів національних меншин яскраво доповнювала культурну палітру міста міжвоєнної доби. Вона стала важливою формою збереження їх національно–культурної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Кучерепа М. М. Степанюк С. М. Український аматорський і професійний театральний рух на Волині (1921–1939 рр.) / М. Кучерепа, С. Степанюк // Вісн. Львів. комерц. акад. Сер.: Гуманітарні науки. Вип.10: ювіл. зб. на пошану Степана Гілея // відп. ред. І. Копич. – Л.: Львів. комерц. акад., 2011. – С.350–359.
2. Степанюк С. Діяльність Волинського українського театру (1928–1939) / Софія Степанюк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип.17: Українсько–польсько–білоруське сусідство: ХХ століття / НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича; голова редкол. Я. Ісаєвич; упоряд. М. Литвин, В. Футала. – Львів: [б. в.], 2008. – С.320–327.
3. Філіпович М. Луцька «Просвіта». 1918–1935 рр.: монографія / М. Б. Філіпович. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 240 с.
4. Савчук Б. Волинська «Просвіта» / Б. Савчук. – Рівне: Ліста, 1996. – 154 с.
5. Шиманський П. Й. Музична культура Волині I пол. ХХ ст.: монографія / П. Й. Шиманський. – Луцьк: РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2005. – 172 с.
6. Pierwszy powszechny spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 wrzesnia 1921 roku. T.23. Mieszkania. Ludnosc. Stosunki zawodowe. Województwo Wołyńskie / Główny urząd statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. – Warszawa: GUS, 1926.
7. Drugi powszechny spis ludności z dn. 9. XII 1931 r.: mieszkania i gospodarstwa domowe, ludność, stosunki zawodowe: województwo Wołyńskie / Główny urząd statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. – Warszawa: nakł. Głównego urzędu statystycznego, 1938.
8. Макаруч А. Етносоциальное развитие и национальные отношения на западноукраинских землях в период империализма / А. Макаруч. – Львов: Вища школа, 1983. – 225 с.
9. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1925–1926 гг. – Т.3. – Warszawa: drukarnia L. Bogusławskiego, 1927.
10. Wołyń. – 1939. – №2.
11. Державний архів Волинської області (далі – ДАВО). – Ф.158. – Оп.1. – Спр.5.
12. Там само. – Ф.158. – Оп.1. – Спр.32.
13. Там само. – Ф.38. – Оп.1. – Спр.95.
14. Там само. – Ф.38. – Оп.1. – Спр.239.
15. Łuck w świetle cyfr i faktów na rok 1926. – Luck, 1925.
16. Ustawa z dnia 31 lipca 1924 r., zawierająca niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1924. – №79. – Poz.766. – S.1212–1214.
17. Syrnuk M. Ukraińcy w Polsce 1918–1939. Oświata i szkolnictwo / M. Syrnuk. – Wrocław: Krynica desing studio, 1996. – 186 s.
18. ДАВО. – Ф.70. – Оп.1. – Спр.34.
19. Там само. – Ф.46. – Оп.3. – Спр.31.
20. Державний архів Рівненської області. – Ф.30. – Оп.20. – Спр.930.
21. Česká matice školská. Чеська загальноосвітня школа / упоряд. Л. Й. Младанович, С. Г. Краатофіл, С. А. Шульга; пер. М. А. Юхтовського–Шпака. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2008. – 112 с.
22. Mędrzecki W. Inteligencja polska na Wołyniu w okresie międzywojennym / W. Mędrzecki. – Warszawa: Neriton, 2005. – 331 s.
23. Wołyń. – 1935. – №15.
24. ДАВО. – Ф.46. – Оп.9. – Спр.1899.
25. Там само. – Ф.77. – Оп.1. – Спр.5.
26. Там само. – Ф.200. – Оп.2. – Спр.2.
27. Кінд–Войтюк Н. Наукові товариства Другої Речі Посполитої у дослідженні історії та пам'яток Волинського воєводства: (1921–1939 рр.) / Наталя Кінд–Войтюк // Краєзнавство. – 2008. – №1/4. – С.22–27.

28. Українська Нива. – 1929. – №27.

29. Яців Р. Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: українська теоретична думка XX ст. / Р. Яців. – Львів: ЛІНАМ: Ін-т народознавства НАН України, 2012. – 829 с.

References

1. Kucherepa M. M., Stepanyuk S. M. Ukrains'kyj amatorskyj i profesijnyj teatralnyj ruh na Volyni (1921–1939 rr.) / M. Kucherepa, S. Stepanyuk // Visn. L'viv. komerc. akad. Ser.: Gumanitarni nauky. Vyp.10: yuvil. zb. na poshamu Stepana Geleca // vidp. red. I. Kopych. – L.: L'viv. komerc. akad., 2011. – S.350–359.

2. Stepanyuk S. Dijal'nist' Volyns'kogo ukrains'kogo teatru (1928–1939) / Sofija Stepanyuk // Ukraina: kulturna spadshchyna, national'na svidomist', derzhavnist'. – Vyp.17: Ukrains'ko-pol's'ko-bilorus'ke susidstvo: XX stolittya / NAN Ukrainy, In-t ukrainoznavstva im. I. Krypukewycha; golova redak. J. Isajewych; uporyad. M. Lytvyn, V. Futala. – L'viv: [b.v.], 2008. – S.320–327.

3. Filipovych M. Luts'ka «Prosvita». 1918–1935 rr.: monografiya / M. B. Filipovych. – Luts'k: RVV «Vezha» Volyn. nac. un-tu im. Lesi Ukrainky, 2007. – 240 s.

4. Savchuk B. Volyns'ka «Prosvita» / B. Savchuk. – Rivne: Lista, 1996. – 154 s.

5. Shymans'kyj P. J. Muzychna kultura Volyni I pol. XX st.: monografiya / P. J. Shymans'kyj. – Luts'k: RVV «Vezha» VDU im. Lesi Ukrainky, 2005. – 172 s.

6. Pierwszy powszechny spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 wrzesnia 1921 roku. T.23. Mieszkania. Ludnosc. Stosunki zawodowe. Województwo Wołyńskie / Główny urząd statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. – Warszawa: GUS, 1926.

7. Drugi powszechny spis ludności z dn. 9. XII 1931 r.: mieszkania i gospodarstwa domowe, ludnos, stosunki zawodowe: województwo Wołyńskie / Główny urząd statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. – Warszawa: nakł. Głównego urzędu statystycznego, 1938.

8. Makarchuk A. Etnosocjalnoje rozvitije i nacionalnyje otnoszenija na zapadnoukrainskikh zemljah w period imperializma / A. Makarchuk. – Lwow: Wyszczka Szkoła, 1983. – 225 s.

9. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1925–1926 rr. – T.3. – Warszawa: drukarnia L. Boguslawskiego, 1927.

10. Wołyń. – 1939. – №2.

11. Derzhavnyj arkhiv Volyns'koi oblasti (dali – DAVO). – F.158. – Op.1. – Spr.5.

12. Tam samo. – F.158. – Op.1. – Spr.32.

13. Tam samo. – F.38. – Op.1. – Spr.95.

14. Tam samo. – F.38. – Op.1. – Spr.239.

15. Łuck w świetle cyfr i faktów na rok 1926. – Łuck, 1925.

16. Ustawa z dnia 31 lipca 1924r., zawierająca niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1924. – №79. – Poz.766. – S.1212–1214.

17. Syrnok M. Ukraińcy w Polsce 1918–1939. Oświata i szkolnictwo / M. Syrnok. – Wrocław: Krynica desing studio, 1996. – 186 s.

18. DAVO. – F.70. – Op.1. – Spr.34.

19. Tam samo. – F.46. – Op.3. – Spr.31.

20. Derzhavnyj arkhiv Rivnens'koi oblasti. – F.30. – Op.20. – Spr.930.

21. Česká matice školská / uporyad. L. Mladanowycz. – Łuck: PVD «Tverdunya», 2008. – 112 s.

22. Mędrzecki W. Inteligencja polska na Wołyniu w okresie międzywojennym / W. Mędrzecki. – Warszawa: Neriton, 2005. – 331 s.

23. Wołyń. – 1935. – №15.

24. DAVO. – F.46. – Op.9. – Spr.1899.

25. Tam samo. – F.77. – Op.1. – Spr.5.

26. Tam samo. – F.200. – Op.2. – Spr.2.

27. Kind-Vojtyuk N. Naukovi towarystva Drugoi Reczi Pospolytoi u doslidzenni istorii ta pamjatok Volyns'kogo vojevodstva: (1921–1939 rr.) / Natalya Kind-Vojtyuk // Krajnazavstvo. – 2008. – №1/4. – S.22–27.

28. Ukrains'ska Nyva. – 1929. – №27.

29. Jaciv R. Idei, smysly, interpretacii obrazotvorchogo mystectva: ukrains'ka teoretyczna dumka XX st. / R. Jaciv. – Lviv: LNAM: In-t narodoznavstva NAN Ukrainy, 2012. – 829 s.

Kramar Y. V., Doctor of Historical Sciences, Assistant Professor, Chair of World History, Lesya Ukrainka Eastern European National University (Ukraine, Lutsk), yurakramar@i.ua

Cultural and art life of interwar Lutsk

The article uncovers the light on cultural, artistic, educational life of Lutsk in the interwar period. When the Western Volyn was included into Poland, the town had a voivodeship (province) social status. It is shown that in 1920–1930th a power tried

to convert it into the important centre of Polish culture in Volyn. In this connection a government paid a top priority role to the development of Polish educational system in this territory. To the end of 1930th this type of schools became the dominant in the structure of elementary and secondary schools of the town. A great attention was paid to the popularization of Polish theatrical, musical, artistic art. At the same time, it is underlined, that interwar Lutsk was a multinational town, where Yewish, Czech, German, Russian people lived, besides Polish and Ukrainian ones. The activity of cultural and educational establishments, artistic collectives of national minorities brightly completed the cultural palette of the city in 1920–1930th. A theatre and musical art became the most bright form of their national self-expression.

Keywords: Volyn, Lutsk, cultural life, educational system, theatre, music, society.

Крамар Ю. В., доктор исторических наук, доцент кафедры всемирной истории, Восточноевропейский национальный университет им. Леси Украинки (Украина, Луцк), yurakramar@i.ua
Культурно-художественная жизнь межвоенного Луцка

Освещено культурную, художественную, образовательную жизнь межвоенного Луцка. После вхождения Западной Волыни в состав Польши город приобрел воеводский статус. Показано, что в 1920–1930-х гг. власть пыталась превратить его на влиятельный центр польской культуры на Волыни. В связи с этим правительство уделяло приоритетную роль развитию польского образования в воеводстве. До конца 1930-х гг. этот тип школ стал доминирующим в структуре начальных и средних заведений города. Большая роль уделялась популяризации польского театрального, музыкального и художественного искусства. В то же время подчеркнуто, что Луцк в период между двумя войнами был многонациональным городом, где, кроме поляков и украинцев проживали евреи, чехи, немцы, россияне. Деятельность культурно-образовательных заведений, художественных коллективов национальных меньшинств ярко дополняла культурную палитру города 1920–1930-х гг. Наиболее яркой формой их национального самовыражения стал театр и музыкальное искусство.

Ключевые слова: Волынь, Луцк, культурная жизнь, образование, театр, музыка, общество.

* * *

УДК [929:2–3 Платон (Городецкий)]

Петренко А. А.,
аспірант історичного факультету, Київський
Національний університет ім. Тараса Шевченка,
редактор ТРК «Глас» (Україна, Київ),
andpetrenko@yandex.ru

РЕЛІГІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ПРОГРАМА МИТРОПОЛИТА КІЇВСЬКОГО І ГАЛИЦЬКОГО ПЛАТОНА (ГОРОДЕЦЬКОГО)

Метою статті є спроба висвітлити релігійно-просвітницьку програму митрополита Платона, з'ясувати особливості її напрямків.

Релігійно-просвітницька діяльність Київського митрополита Платона була направлена на відродження церковно-історичної пам'яті київської християнської пастви та її духовно-інтелектуальне збагачення. Програма митрополита Платона (Городецького) передбачала духовне просвітництво через популяризацію сакруму Києва та отождолення давньоруської столиці з духовним Єрусалимом.

Застосовуючи інформаційно-сакральний напрям просвітницької діяльності (через загальноприйняті богослужбові, храмово-архітектурні, іконо-релікварні релігійні форми популяризувати сакрум київської землі), архієпископ підкреслював церковно-історичний зв'язок Русі з Візантією і отождолював Київ із духовним Єрусалимом.

Запровадження регулярної загальнодоступної дидактики, піклування про духовно-освітні та просвітні заклади, сприяння видавництву духовної літератури та її розповсюдженню, визначило інтелектуально-навчальний напрям релігійно-просвітницької програми Платона (Городецького).

Ключові слова: Православна Церква, митрополит, Платон (Городецький), Київська єпархія, просвітництво.

Київський митрополит Платон (Городецький) належить до православних духовних діячів, які відігравали провідну роль у релігійних процесах України останньої чверті XIX ст. Осягнення різноманітних ідей та дій владики Платона на церковну політику й духовне життя це – можливість розвитку духовних начал, потягу до духовних чеснот та збагачення історичного і церковного досвіду сучасним науковцям, діячам Церкви й українським інтелектуалам.

Релігійно-просвітницька діяльність Київського митрополита Платона була направлена на відродження